

Biuletenio tematika ir tema

Kinija ir Rytų Azijos regionas: tarptautiniai santykiai, politika ir ekonomika

Biuletenio laidos antraštė, probleminis klausimas

Japonijos ir Kinijos santykiai bei juos formuojantys veiksniai

Esminiai žodžiai

Kinija, Japonija, Taivanas, tarptautiniai santykiai, kariniai konfliktai, teritorinės pretenzijos, ekonomika

Serija ir registracijos numeris

ZE-2026-1 ir ZE-2026-2

Leidimo data

2026-03-10

Leidimo vieta

Vilnius

Žanras

☒ Analitinė apžvalga ☐ Kita

Šaltiniai: kategorijos

- ☐ Teisės aktai ☐ Politinė komunikacija
☒ Analitinių centrų kūriniai / leidiniai
☒ Žiniasklaidos turinys ☐ Socialinių tinklų turinys
☐ Statistiniai duomenys ☒ Mokslo darbai
☐ Metainformaciniai produktai
☐ Išviešinti slapti / privatūs duomenys

Šaltiniai: nuo - iki

1895 01 01 -
2026 02 31

Šaltiniai: kalbos

- ☐ Lietuvių k. ☐ Lenkų k.
☒ Anglų k. ☐ Kitos ES kalbos
☐ Rusų k. ☐ Kitos

Citavimui (APA stiliumi)

Nacionalinė biblioteka, Informacijos analitikos skyrius (2026). *Japonijos ir Kinijos santykiai bei juos formuojantys veiksniai* (ZE-2026-1 ir ZE-2026-2). Vilnius.

Kontaktiniai duomenys

Informacijos analitikos skyrius; analitika@lnb.lt. Nacionalinė biblioteka, Gedimino pr. 51, 01109 Vilnius.

Turinio apžvalga

Šiame analitiniame darbe:

- aptariami Japonijos ir Kinijos santykiai bei svarbiausi juos formuojantys veiksniai nuo XIX a. pabaigos;
- nagrinėjamos Kinijos teritorinės ambicijos Rytų Kinijos jūroje ir ginčų dėl Senkaku (Diaoyu) salų priežastys;
- apžvelgiama Japonijos ministrės pirmininkės Sanae Takaichi „kietos rankos“ Kinijos atžvilgiu politikos darbotvarkė.

1. Įžanga

Japonijos ir Kinijos santykiai yra reikšmingi, tačiau ganėtinai komplikuoti. Juos charakterizuoja geografinis artumas ir stipri tarpusavio ekonominė priklausomybė paraleliai su nuolatiniu politiniu priešišku ir strateginiu nepasitikėjimu.¹

Šias dvi valstybes, kurias artimiausiuose taškuose teskiria apytiksliai 800 kilometrų Rytų Kinijos jūros, sieja ilgesnė nei tūkstančio metų kultūrinių mainų, ekonominės sąveikos ir diplomatinio santykių istorija.

¹ Win, H. (2025). China-Japan Relationship: Past, Present, Future. Prieiga per internetą: https://www.academia.edu/145318265/China_Japan_Relationship_Past_Present_Future

Japonų ir kinų santykiai yra įstrigę įtampos ir konfrontacijų cikle, keliančiame grėsmę ne tik dvišaliam stabilumui, bet ir regiono taikai bei pasaulio ekonomikai.²

Pastaruoju metu abiejų šalių santykiai ir vėl paaštrėjo. Įtampą sukėlė 2025 m. lapkričio 7 d. ministrės pirmininkės Sanae Takaichi pareiškimas Japonijos parlamente, kad Pekino sprendimas panaudoti karinę jėgą prieš Taivaną išprovokuotų Japonijos ginkluotą atsaką. Pasak premjerės, toks Kinijos bandymas, pavadintas „blogiausiu scenarijumi“, Japonijai sudarytų „gyvybiškai pavojingą situaciją“ ir pateisintų jos teisę į kolektyvinę savigyną, siekiant paremti saugumo sąjungininkę – Jungtines Amerikos Valstijas (JAV) bei atkurti taiką ir stabilumą Taivano sąsiauryje.³

Pekinas nedelsdamas sureagavo į Japonijos premjerės žodžius, pareikalaudamas, kad ji atsiimtų šį provokuojantį pareiškimą. Kinijos komunistų partijos politinio biuro narys ir užsienio reikalų ministras Wangas Yi pavadino Takaichi pareiškimą „šokiruojančiu“ ir pareiškė, kad Japonija „peržengė raudoną liniją“. Išplatintame pareiškime kinai aštriai sukritikavo Takaichi, pabrėždami, kad: [ji yra] pirmasis Japonijos lyderis nuo japonų pralaimėjimo 1945 m., oficialiai atvirai propaguojantis idėją, kad „Taivano krizė yra Japonijos krizė“, aiškiai susiejęs ją su kolektyvinės savigynos įgyvendinimu, išreiškęs ambicijas dėl galimo ginkluoto įsikišimo į Taivano klausimą ir keliantis karinę grėsmę Kinijai.⁴

Kinijos pareigūnai ir ekspertai yra susirūpinę, kad Takaichi sušvelnins Japonijos karinės jėgos panaudojimo ir gynybos politikos apribojimus. Pačios Kinijos veiksmai atitinka platesnę prieš Japoniją nukreiptą Pekino retoriką. 2025 metų rugsėjį kinai paminėjo Antrojo pasaulinio karo pabaigos ir pergalės „kare prieš Japonijos agresiją“ 80-ąsias metines. Šalies užsienio reikalų ministerija atkreipė dėmesį, kad „Japonija vėl susiduria su klausimais dėl savo praeities ir dabarties“ ir privalo „tiesiai pažvelgti į istoriją, giliai apmąstyti savo agresijos nusikaltimus, visiškai atsiriboti nuo militarizmo ir eiti teisingu taikos, geros kaimynystės ir draugystės keliu.“⁵

Norint suprasti dabartinių santykių įtampos priežastis, būtina apžvelgti istorinę jų sanklodą moderniais laikais, t. y. nuo XIX a. pabaigos iki dabar. Japonijos ir Kinijos santykiai niekuomet nepasižymėjo pusiausvyra, nes visada kuri nors iš šių šalių buvo galingesnė už kitą. Jos nuolat kovojo dėl galios ir stipriausios valstybės Azijoje statuso, dėl to jų santykiai yra itin dinamiški bei gali varijuoti nuo sąlyginės ramybės ir bendradarbiavimo iki diplomatinio, ekonominio ir, kaip parodė ankstesni istoriniai įvykiai, atviro karinio priešiško. Konfliktai galėjo kilti dėl teritorinių ar politinių ambicijų, tačiau esminė priežastis visada buvo dominavimas ir įtaka Azijoje.

² Ten pat.

³ Maslow, S. (2025 m. gruodžio 12 d.). Why tensions between China and Japan are unlikely to be resolved soon. Prieiga per internetą: <https://theconversation.com/why-tensions-between-china-and-japan-are-unlikely-to-be-resolved-soon-271527>

⁴ Lin, B., Govella, K. (2025 m. gruodžio 5 d.). Escalating Japan-China Tensions: Insights from the Past and Prospects for the Future. Prieiga per internetą: <https://www.csis.org/analysis/escalating-japan-china-tensions-insights-past-and-prospects-future>

⁵ Ten pat.

Apskritai galima teigti, kad Japonijos ir Kinijos santykius lemia keturi pagrindiniai faktoriai: istorija ir ją interpretuojantys naratyvai, abipusės teritorinės pretenzijos dėl salų Rytų Kinijos jūroje, Taivano klausimas bei ekonominis ir kultūrinis bendradarbiavimas. Toliau apžvalgoje šie klausimai aptariami detaliau.

2. Japonijos ir Kinijos santykių istorinė retrospektyva 1895–1945 m.

Abi šalys užmezgė kultūrinius ir prekybinius ryšius dar VII a. Tangų dinastijos laikais. Tačiau jos ėmė palaikyti reikšmingus santykius tik XIX a., kai Japonija tapo kylančia galia ir pradėjo varžytis su Kinija dėl įtakos regione. Ši **konkurencija pasiekė kulminaciją 1894–1895 m. pirmame Japonijos-Kinijos kare, kuriame japonai iškovojo pergalę ir perėmė Formosos (Taivano) ir dalies Kinijos kontrolę.**⁶

Derybose dėl konfliktą užbaigusios Šimonoseki sutarties Rytų Kinijos jūroje esančių Senkaku (jap.) arba Diaoyu (kin.) salų, dėl kurių iki šiolei kyla teritorinių nesutarimų, klausimas nebuvo aptariamas. Tačiau Pekinas tvirtina, kad sutartyje numatytas teritorijų perdavimas apėmė ir salas (todėl užgrobtos teritorijos turi būti grąžintos), o Tokijas teigia, kad jos priklauso Japonijai nuo 1895 metų sausio, kai ji oficialiai aneksavo *terra nullius* (lot. *niekieno žemė*).⁷

Karas padarė nemenką psichologinį ir politinį poveikį. Kinams pralaimėjimas Japonijai – šaliai, kuri ilgą laiką buvo laikoma žemesnio kultūrinio lygio periferija – reiškė pražūtingą pažeminimą, pranokstantį netgi pralaimėjimus Vakarų valstybėms. **Jei pralaimėjimą Didžiajai Britanijai ar Prancūzijai buvo galima pateisinti kaip nusileidimą technologiniu požiūriu pranašesnei Vakarų civilizacijai, tai pasidavimas Japonijai sugriovė prielaidas apie Kinijos kultūrinį pranašumą ir regioninę viršenybę.** Karas įtikinamai parodė, kad konfucionistinė civilizacija viena negali pasipriešinti moderniai karinei galiai, paskatino reformas ir galiausiai prisidėjo prie 1911 m. revoliucijos, nuvertusios Čingų dinastiją. Svarbiausia – šis konfliktas suformulavo tolesnes tarpusavio santykių gaires. **Iš vienos pusės, jis užprogramavo kinų nepasitenkinimą japonų agresija ir arogancija, iš kitos – japonų pasipriešinimą kinų pretenzijoms į pranašumą, grindžiant istoriniais kultūriniais pasiekimais.**⁸

Po karo Japonijos ambicijos vis labiau kirtosi su Kinijos suvereniteto ir modernaus nacionalinio identiteto siekiais. Galiausiai Mandžiūrijoje buvę japonų karininkai, sunerimę dėl kinų nacionalistų pareiškimų ir bijodami, kad Japonija praras privilegijas regione, vis labiau priešinosi civilinės vyriausybės Tokijuje kontrolei. Ekonominė krizė Japonijoje skatino šalies ekspansiją. Japoniškų prekių boikotas, kaip kinų atsakas į suvokiamas provokacijas, pakenkė Japonijos komerciniams interesams ir augino japonų nepasitenkinimą. Taip susidarė sąlygos konfliktams, vykusiems ateinančius dešimtmečius.⁹

⁶ Žr. 3 šaltinį.

⁷ Albert, E., Fong, C., Maizland, L., Xu, B. (2024 m. gegužės 22 d.). China's Maritime Disputes. Prieiga per internetą: <https://www.cfr.org/timelines/chinas-maritime-disputes>

⁸ Žr. 1 šaltinį.

⁹ Ten pat.

1931 m. rugsėjo 18 d. naktį Japonijos Kvantuno armijos karininkai susprogdino geležinkelio atkarpą netoli Mukdeno (dabartinis Šenjangas) ir apkaltino kinus sabotažu. Pasinaudodamos šiuo pretekstu, Japonijos pajėgos greitai užėmė didžiuosius Mandžiūrijos (Šiaurės rytų Kinijos) miestus ir per kelis mėnesius užbaigė regiono užkariavimą, nors ir neturėjo Tokijo civilinės vyriausybės leidimo. **Incidentas turėjo daug toli siekiančių pasekmių:** 1) parodė, kad karinės pajėgos gali veikti nepriklausomai nuo civilinės vyriausybės, o tai lėmė tolesnį karinių pajėgų nepaklusnumą; 2) atskleidė tarptautinių institucijų, tokių kaip Tautų Sąjunga, bejėgiškumą, paskatinusį tolesnę agresiją; 3) sukūrė precedentą steigti marionetines valstybes, siekiant užmaskuoti imperinius užkariavimus; 4) suteikė išteklį bazę Japonijos karinės pramonės plėtrai; 5) sukėlė kinų nepasitenkinimą ir pasiryžimą priešintis, o tai kurstė dešimtmečius trukusį konfliktą.¹⁰

Nors visuotinai pripažįstama, kad Antrasis pasaulinis karas prasidėjo 1939 m., kai Vokietijos diktatorius Adolfas Hitleris įsiveržė į Lenkiją, šio pasaulinio konflikto šaknys Azijoje siekia 1937 m. liepos 7 d. įvykusį Marco Polo tilto incidentą. Tuomet įvykęs Kinijos Respublikos ir Japonijos imperijos kariuomenių susidūrimas galbūt neturėjo didelės reikšmės amerikiečiams ir europiečiams, tačiau buvo labai svarbus Rytų ir Pietryčių Azijos gyventojams. **Šis incidentas žymėjo antrojo Japonijos-Kinijos karo pradžią ir greitai išsiplėtė į ilgai trukusį aštuonerių metų konfliktą visame žemyne.** Visų pirma, Japonija pasinaudojo Marco Polo tilto incidentu, kad užimtų netoliese buvusią geležinkelio liniją, kuri buvo svarbi užimant Pekiną ir Tiandziną. Rugpjūčio mėnesį kovos persikėlė į Šanchajaus regioną, o iki metų pabaigos – į Kinijos Respublikos sostinę Nankiną. **Siekdami sumažinti Vakarų įsitraukimo riziką, japonai atidėliojo oficialų karo paskelbimą iki 1941 m. pabaigos, o Marco Polo tilto konflikto pasekmėms suteikė oficialų pavadinimą, kuris naudojamas iki šiol – „Kinijos incidentas“.**¹¹

Atskirai reikėtų paminėti Nankino skerdynių tragediją, kuri iki šių dienų išlieka itin jautri, Japonijos ir Kinijos santykius komplikuojanti tema.¹² 1937 m. gruodžio 13 d. Japonijos kariuomenė užėmė tuometinę Kinijos sostinę Nankiną ir per du mėnesius nužudė apie 300 000 civilių ir neginkluotų kinų karių. Užėmę miestą, japonai medžiojo ir žudė įtariamus kinų karius, persekiojo už saugios zonos gyvenančias šeimas ir išprievartavo dešimtis tūkstančių moterų. Be to, kariuomenė apiplėšė miestą ir sudegino daug pastatų. Sausio mėnesį įsibrovėliai paskelbė miestą nugalėtu ir įsakė panaikinti saugią zoną. Kai žmonės grįžo namo, žiaurumai atsinaujino. Smurtas nurimo 1938 m. vasario mėnesį, po to, kai buvo suformuota Japonijos kontroliuojama marionetinė Kinijos vyriausybė. Dėl chaoso, gaisrų ir masinių palaidojimų tikslus aukų skaičius iki šiol nežinomas.¹³

¹⁰ Ten pat.

¹¹ Reed, A., C. (2022 m. liepa). The Marco Polo Bridge Incident (1937). Prieiga per internetą: <https://origins.osu.edu/read/marco-polo-bridge-incident-1937>

¹² Wang, F. (2025 m. rugpjūčio 15 d.). 'We were never friends': A massacre on the eve of WW2 still haunts China-Japan relations. Prieiga per internetą: <https://www.bbc.com/news/articles/cp89ed9j5ygo>

¹³ USC Shoah Foundation. Nanjing Massacre. Prieiga per internetą: <https://sfi.usc.edu/collections/nanjing-massacre>

Tokijo karo nusikaltimų tribunolas 1946–1948 m. teisė Japonijos generolus už dalyvavimą Antrajame pasauliniame kare. **Atsakovai, tarp kurių buvo ministras pirmininkas generolas Tojo Hideki ir kiti karo laikotarpio Japonijos lyderiai, buvo kaltinami karo nusikaltimais, taip pat nusikaltimais taikai ir žmoniškumui. Iš viso buvo nuteisti dvidešimt penki asmenys.** Šešiolika buvo nuteisti kalėti iki gyvos galvos (keturi mirė kalėjime), du gavo švelnesnes bausmes, septyni, tarp jų Hideki, buvo pakarti.¹⁴

Ekonominiu požiūriu, japonai sistemingai išnaudojo kinų išteklius ir pramonę. Japonija savo kariniams ir pramoniniams tikslams naudojo Kinijos žaliavas, žemės ūkio ir gamyklų produkciją. Šios valstybės pramonė buvo reorganizuota, kad atitiktų Japonijos poreikius. Manipuliacijos valiutomis ir hiperinfliacija nuskurdino Kinijos gyventojus. Prie fizinių netekčių prisidėjo ekonominė našta, tai lėmė ekstremalias gyvenimo sąlygas. **Nors kinai patyrė didelių nuostolių ir sulaukė ribotos paramos iš išorės, jų pasipriešinimas sutrukdė japonams sutelkti kontrolę ar siųsti pajėgas į operacijas kitur. Viso karo metu Kinija užlaikė didelį skaičių japonų karių.** Taigi, kinų pasipriešinimas labai prisidėjo prie galutinės sąjungininkų pergalės.¹⁵

3. Japonijos ir Kinijos santykių istorinė retrospektyva 1945–1978 m.

Dėl 1945 metų rugpjūtį įvykusios Japonijos kapituliacijos, kurią paskatino ne Kinijos pergalė, o Sovietų Sąjungos įsitraukimas į karą ir JAV atominiai bombardavimai, susidarė aplinkybės, nulėmusios **skirtingą nacionalinių karo naratyvų specifiką – kinai akcentavo savo kančias ir pasipriešinimą, o japonai sutelkė dėmesį į atominės bombos aukas ir stengėsi nutylėti arba sumenkinti agresiją prieš Kiniją, taip sukurdami atminties spragas ir prieštaringsus aiškinimus, kurie ir toliau trukdo susitaikyti. Karo pabaigos įvykiai turėjo įtakos tam, kaip jis prisimenamas.**¹⁶

Dėl šių aplinkybių **Japonijos visuomenė nebuvo verčiama taip išsamiai susipažinti su medžiaga apie karo metais japonų vykdytus veiksmus**, kaip, pvz., vokiečiai apie Holokaustą. Švietimo programose buvo akcentuojamos japonų kančios, patirtos dėl oro antpuolių ir atominės bombos susprogdinimo. Karas dažnai buvo pateikiamas kaip Japoniją ištikusi tragedija, o ne kaip šios valstybės vykdytos agresijos metas.¹⁷

Per pastaruosius dešimtmečius smarkiai pakito ir pačios Kinijos požiūris į karą su Japonija. Nuo Kinijos Liaudies Respublikos (KLR) įkūrimo 1949 m. iki praeito amžiaus devintojo dešimtmečio pradžios šalyje vyravo maoistinė karo interpretacija, kuri buvo įsišaknijusi komunistinėje ideologijoje, o **karo priežastys buvo siejamos su tarptautiniu militaristiniu buržuaziniu elitu, esą apgavusiu japonų tautą ir įtraukusiu ją į karą su kinais.**¹⁸

¹⁴ Ten pat.

¹⁵ Žr. 1 šaltinį.

¹⁶ Ten pat.

¹⁷ Ten pat.

¹⁸ Eves, L. (2025 m. rugpjūčio 25 d.). China, Japan, and Shifting Narratives of War. Prieiga per internetą: <https://thediplomat.com/2025/08/china-japan-and-shifting-narratives-of-war/>

Maoistų pasakojimas vaizdavo karo meto Kinijos nacionalistų vyriausybę kaip negebančią atsilaikyti prieš japonų invaziją ir pabrėžė Kinijos komunistų partijos (KKP), ypač idėjinio lyderio Mao Zedongo vestos kariuomenės, pasipriešinimo pastangas. Tačiau istoriniai karo įrašai rodo, kad iš 23 mūšių ir daugiau nei 40 000 susirėmimų tarp Kinijos ir Japonijos KKP pajėgos dalyvavo tik viename mūšyje ir apie 200 susirėmimų.¹⁹

Maoistinis istorinis naratyvas buvo logiškas, atsižvelgiant į to meto situaciją, ir pasitarnavo legitimuojant KKP režimą. **Šiuo naratyvu buvo siekiama dviejų tikslų: normalizuoti santykius su Kinijos kaimynėmis ir diskredituoti Kinijos pilietinio karo metu į Taivaną pasitraukusią nacionalistinę Gomindano vyriausybę.**²⁰

Po Antrojo pasaulinio karo Kinijos ir Japonijos santykius iš esmės lėmė Šaltojo karo politika. Pirmoji tapo komunistine valstybe, o antroji sudarė sąjungą su JAV. Atsinaujinęs Kinijos pilietinis karas 1946–1949 m. sukūrė „dviejų Kinijų“ problemą, kuri apsunkino Japonijos pokario užsienio politiką ir iki 1972 m. trukdė normalizuoti diplomatinius santykius su KLR. Šios aplinkybės sąlygojo Japonijos strateginę kryptį, kuri iki dabar daro įtaką abiejų šalių tarpusavio santykiams. Komunistų valdomos žemyninės Kinijos ir *de facto* nepriklausomo Taivano klausimas formavo regioninę tvarką ir veikė Japonijos vietą joje.²¹

„Dviejų Kinijų“ problema vertė Japoniją politiškai laviruoti ir priimti sudėtingus sprendimus. Dėl geografinio artumo ir ekonominių galimybių bendradarbiavimo su žemynine Kinija perspektyvos atrodė patrauklios. Tačiau įsipareigojimai sąjungininkėms JAV, ideologinis priešiškusmas komunizmui ir susirūpinimas dėl komunistų ekspansijos skatino išlaikyti ryšius ir su Taivanu. 1951 m. San Francisko taikos sutarties, kuria oficialiai užbaigtas karo tarp Japonijos ir sąjungininkų būvis, nė viena iš „dviejų Kinijų“ nebuvo pakviesta pasirašyti, nes KLR nebuvo pripažinta sutarties šalimi, o Taivano statusas kaip „Kinijos“ buvo ginčytinas. **Kiek vėliau, 1952 m., Japonija pasirašė atskirą taikos sutartį su Kinijos Respublika (Taivanu) ir normalizavo santykius su Taipėjumi, net neturėdama oficialių santykių su Pekinu. Taigi, Taivano klausimas tapo neatskiriama pokario laikotarpio Kinijos ir Japonijos santykių dalimi.**²²

Abiejų šalių santykius smarkiai veikė ir aštuntojo dešimtmečio pradžioje vykę staigūs tarptautinės padėties pokyčiai. Pirmiausia reikšmingai pablogėjo Kinijos ir Sovietų Sąjungos santykiai. Šeštajame dešimtmetyje tarp jų palaipsniui aštrėjęs ideologinis ginčas 1969 metų kovo mėnesį peraugo į ginkluotus susirėmimus Kinijos ir Sovietų Sąjungos pasienyje. **Kinams didžiausia karinė grėsmė tapo nebe JAV, o Sovietų Sąjunga.** Tuometio Jungtinių Valstijų prezidento Richardo Nixono administracija, siekdama įgyti strateginį pranašumą prieš Sovietų Sąjungą, ėmėsi drąsaus žingsnio – pagerinti santykius su Kinija.

¹⁹ Ten pat.

²⁰ Ten pat.

²¹ Žr. 1 šaltinį.

²² Ten pat.

Vašingtonui nesikonsultavus su Tokiju 1971 metų liepą įvykęs Kinijos ir JAV suartėjimas dėl jo poveikio Japonijai vadinamas „Niksono šoku“.²³

Konfrontacija su Sovietų Sąjunga ir susitaikymas su JAV paskatino dramatišką Kinijos strategijos Japonijos atžvilgiu pokytį. **Kinai, bendradarbiaudami su JAV ir kitomis svarbiomis šalimis pagal bendros politikos liniją, pradėjo taikyti Sovietų Sąjungos pristabdymo strategiją.** Užduotis įtraukti Japoniją į šį antisovietinį tinklą Kinijai tuo metu tapo svarbesniu diplomatinio reikalu nei Japonijos ir JAV saugumo sutarties ar Taivano klausimas.²⁴

Galiausiai diplomatiniai santykiai tarp Kinijos ir Japonijos buvo atkurti 1972 m. rugsėjo 29 d. **Jų architektūra apėmė strategines dviprasmybes ginčytiniais klausimais, ypač dėl Taivano statuso ir teritorijų Rytų Kinijos jūroje, leidžiant kiekvienai pusei laikytis savo nuoseklios pozicijos ir išvengti konfrontacijos. Ši pragmatizmu paremta taktika sudarė sąlygas abiem šalims bendradarbiauti, bet buvo aišku, kad politinei situacijai pasikeitus neišspręsti klausimai vėl iškils.**²⁵

Pavyzdžiui, sprendimas „atidėti“ Senkaku (Diaoyu) salų ginčą pašalino tiesioginę kliūtį santykių normalizavimui, bet sukūrė pagrindą rimtoms 2010 ir 2012 m. krizėms. **Šalys nesiėmė jokių bendrų istorinių tyrimų ar bendradarbiavimo projektų, kurie sumažintų didžiulį atotrūkį tarp jų karo atminties, ypač visuomeniniu lygmeniu.** Be to, ir po 1972 m. Japonijos ministrai pirmininkai tęsė įprastą praktiką oficialiai lankytis Jasukunio šintoistų šventykloje, kur kartu su visais žuvusiaisiais per Antrąjį pasaulinį karą pagerbiami ir A klasės karo nusikaltėliai. Akivaizdu, kad gilus susitaikymas ir ilgalaikis stabilumas buvo paaukoti dėl trumpalaikės naudos.²⁶

Likus itin aštriems nesutarimams dėl japonų vaidmens karo metu, Pekinas ir kitos nuo Tokijo veiksmų nukentėjusios šalys atidžiai stebi Japonijos vidaus diskusijas apie istoriją. Neišspręsti istoriniai ginčai toliau kelia įtampą diplomatijoje ir formuoja nepalankią viešąją nuomonę. **Pekino teigimu, Japonija slepia savo agresijos istoriją, pridengdama ją platesniu „Kinijos ir Japonijos karo“ naratyvu, ir tuo pačiu metu akcentuoja „aukos“ vaidmenį per tokių įvykių kaip JAV oro antpuoliai Osakoje ar atominės bombos numetimo tragedija, prizmę.** Kinų dienraštis „PLA Daily“ neseniai apkaltino Japoniją „nepagarba istorijai“, pažymėdamas, kad „matyti tik piktavališkas bandymas nuslėpti karo nusikaltimus selektyviomis istorijomis bei manipuliacijomis žodžiais ir vykstant kartų kaitoms visiškai perrašyti faktus apie invaziją“. Anot leidinio, daugelis šiuolaikinių parodų apie Japonijos istoriją ir Antrąjį pasaulinį karą buvo „tyčia sumenkintos, sumažintos ar net pašalintos“.²⁷

²³ Inoue, M. (2025 kovo 25 d.). Postwar Japan-China Relations. Prieiga per internetą: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-981-19-9593-4_12

²⁴ Ten pat.

²⁵ Žr. 1 šaltinį.

²⁶ He, Y. (2017 m. kovo 13 d.). The Bitter Legacies of the 1972 Sino-Japanese Normalization Talks. Prieiga per internetą: <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/the-bitter-legacies-the-1972-sino-japanese-normalization-talks>

²⁷ Liang, X. (2025 m. gruodžio 22 d.). China's PLA Daily accuses Japan of showing 'no respect for history. Prieiga per internetą: <https://www.scmp.com/news/china/politics/article/3337336/chinas-military-newspaper-pla-daily-accuses-japan-showing-no-respect-history>

Minėtoje publikacijoje taip pat teigiama, kad Osakos tarptautinis taikos centras pašalino eksponatus, susijusius su 1937 m. Nankino žudynėmis ir vadinamųjų „paguodos moterų“ – sekso vergų, kurias Japonijos ginkluotosios pajėgos verbavo tarnauti karo metu kariuomenės valdomuose viešnamiuose – sistema. Kinijos duomenimis, Nankino mieste japonų pajėgos išžudė per 300 000 žmonių, kurių didžioji dalis buvo civiliai. Tokijas ilgą laiką ginčijo aukų skaičių, o tai tik dar labiau aštrino Pekino kritiką. **Be to, pasak „PLA Daily“, Japonijos nacionalinis archyvas dabar Antrojo pasaulinio karo pradžią laiko 1941 m. gruodžio 8 d. – dieną po japonų atakos Perl Harbore, „sąmoningai praleisdamas“ dešimtmetį iki to trukusį savo šalies agresijos laikotarpį.**²⁸

Komentare pažymima, kad tokie veiksmai nėra vien akademinių ginčų reikalas, bet kelia rimtą grėsmę tarptautiniam stabilumui ir taikai. „Istorija nėra tuščia drobė, ant kurios galima piešti bet ką“, – teigiama straipsnyje, kuriame, be kitų „neabejotinų įrodymų“, patvirtinančių Japonijos agresiją, minimos Nankino žudynių masinės kapavietės ir eksperimentavimo su žmonėmis faktai, susiję su 731-uoju padaliniu – slaptu Japonijos biologinio ir cheminio ginklo kūrimo projektu. **Straipsnyje teigiama, kad Japonijos dešinėsios jėgos tęsė savo revizionistines kampanijas, nepaisydamos šios išsamios medžiagos.**²⁹

Visgi abiejų šalių santykius normalizavusios 1972 m. sutarties istorinės reikšmės nuvertinti negalima. Derybomis buvo atkurta taika tarp Japonijos ir Kinijos po dešimtmečius trukusių karų ir politinės izoliacijos bei atvertos durys efektyvioms dvišalėms ekonominėms ir socialinėms sąveikoms. Pavyzdžiui, vien tik per japonų oficialios paramos vystymosi programą Kinijai nuo 1979 iki 2008 m. suteikta per 30 mlrd. JAV dolerių vertės paskolų, taip pat papildomų dotacijų ir techninės pagalbos. Minėta **programa buvo didžiausia užsienio pagalbos priemonė KLR, labai prisidėjusi prie Kinijos infrastruktūros plėtros ir ekonomikos modernizavimo. Tačiau šios šalies visuomenei ji mažai žinoma ir dvišaliuose santykiuose išlieka neįvertinta – tai reiškia, kad pagalbos vystymuisi teikimas yra ribota politinių santykių gerinimo priemonė.**³⁰

Šešeri metai nuo santykių normalizavimo 1972 m. iki Taikos ir draugystės sutarties (angl. *Treaty of Peace and Friendship*) 1978 m. rugpjūčio 12 d., nors ir buvo pažymėti nuolatinių kliūčių bei abipusio nepasitikėjimo, parodė, kad jei vadovybė teikia pirmenybę santykių gerinimui, strateginiai interesai galiausiai gali įveikti pasipriešinimą. 1977–1978 m. tuometiniam Kinijos lyderiui Dengui Xiaopingui įtvirtinus savo valdžią, buvo žengtas lemiamas žingsnis. **Xiaopingas prioritetą teikė ekonomikos plėtrai ir suprato, kad jai reikalinga taiki tarptautinė aplinka, prieiga prie užsienio technologijų ir kapitalo bei mokymasis iš sėkmingų plėtros modelių, įskaitant Japonijos.** Jo garsiojoje „reformų ir atvirumo“ politikoje, išdėstytoje per 1978 metų gruodį vykusią 11-ojo Centro komiteto trečiąją plenarinę sesiją, užsienio santykiai įvardyti kaip esminis Kinijos modernizavimo veiksnys. Į šį strateginį planą natūraliai įsiliejo santykių su Japonija gerinimas.³¹

²⁸ Ten pat.

²⁹ Ten pat.

³⁰ Žr. 1 šaltinį.

³¹ Žr. 1 šaltinį.

Kinijai santykių normalizavimas su Japonija padėjo pasiekti kelis strateginius tikslus. **Svarbiausia, tai suteikė atsvarą sovietų kariniam spaudimui prie Kinijos šiaurinės sienos.** Regionuose, besiribojančiuose su Kinija, sovietų dislokuoti šimtai tūkstančių karių ir taktinių branduolinių ginklų kėlė rimtą grėsmę saugumui. Pagerėję santykiai su JAV ir Japonija sumažino Kinijos strateginę izoliaciją ir apsunkino sovietų planus daryti spaudimą. **Kinija vadovavosi klasikine galios pusiausvyros logika: grėsmės iš vienos didžiosios valstybės (TSRS) akivaizdoje susivienijo su kitomis (JAV, Japonija).**³²

Japonijai santykių normalizavimas irgi reiškė keletą svarbių momentų. Akivaizdu, kad tai užbaigė diplomatinę izoliaciją nuo žemyninės Kinijos. Palaikyti santykius tik su Taivanu, kai JAV bendradarbiavo su Pekinu, buvo nepriimtina. Verslo bendruomenė aktyviai siekė patekti į Kinijos rinką, turinčią milžinišką gyventojų skaičių ir didelį prekybos bei investavimo potencialą. Iki 1945 m. Kinijoje veikusios japonų įmonės norėjo ten sugrįžti. Išteklių stokojanti Japonija didžiąją kaimynę laikė potencialiu anglių, naftos ir kitų žaliavų šaltiniu. **Politiniu požiūriu santykių normalizavimas leido Japonijai parodyti tam tikrą užsienio politikos nepriklausomybę nuo JAV, kartu išliekant aljanso struktūroje. Tokia subalansuota laikysena – aljansas su Vašingtonu ir bendradarbiavimas su Pekinu – būdinga ir vėlesnei Japonijos užsienio politikai.**³³

Apibendrinant, sprendimas „atidėti“ ginčą dėl Senkaku (Diaoyu) salų iliustruoja pragmatiską abiejų šalių požiūrį. Užuoat išsprendusios sudėtingą suvereniteto klausimą, abi pusės sutarė šio reikalo neeskaluoti, nors tokį sutarimą interpretavo skirtingai (Japonija galiausiai pareiškė, kad jo nėra, o Kinija tvirtino, kad buvo aiškus abipusis sutarimas). **Tokia nuostata leido laikinai normalizuoti santykius, bet užprogramavo būsimus konfliktus, kurie įsipiektų, vos kiti veiksniai paskatintų kurią nors vyriausybę pareikšti teritorines pretenzijas.** Panašiai buvo nukeltas į ateitį Taivano klausimas. Japonijos formuluotė, kad „supranta ir gerbia“ Kinijos pretenzijas, o ne „sutinka su“ jomis ar jas „pripažįsta“, **atspindėjo japonų norą išlaikyti praktinius ryšius su Taipėjumi, kartu patenkinant Pekino reikalavimą laikytis „vienos Kinijos“ principo.** Ši dviprasmybė netrukdė trumpuoju laikotarpiu, tačiau buvo aišku, kad prieštaravimai iškils, kai Taivano statusas taps labiau ginčytinas, vėl atgis nesutarimai dėl Senkaku (Diaoyu) salų ar pan.³⁴

4. Japonijos ir Kinijos santykių istorinė retrospektyva 1978-2024 m.

Kaip minėta, 1978 m. Japonijos-Kinijos santykiuose įvyko lūžis. 1977 m. Pekinas oficialiai paskelbė Didžiosios proletarinės kultūrinės revoliucijos pabaigą, Kinijos aukščiausioji vadovybė ėmė domėtis ekonomikos plėtra. Tuometinis KKP vadovas Xiaopingas pasirinko šalies modernizavimo kursą. Taigi

³² Ten pat.

³³ Ten pat.

³⁴ Ten pat.

Japonijos verslo atstovai Taikos ir draugystės sutartį matė kaip institucinę paramą ir puikią progą įsilieti į Kinijos ekonomiką.³⁵

Tuo metu dvišaliai santykiai įžengė į palankiausią laikotarpį nuo karo pabaigos. XX a. aštuntojo ir devintojo dešimtmečių sandūroje abiem šalims pirmą kartą pavyko rasti bendrą nacionalinio lygmens tikslą – ekonominę vystymąsi. 1979 metų gruodį Kinijoje apsilankęs Japonijos užsienio reikalų ministras Masayoshi Ohira paskelbė, kad kaimyninei šaliai bus suteiktos pirmosios paskolos jėnomis. **Pagrindinis Japonijos oficialios paramos vystymusi programos Kinijai tikslas buvo susaistyti Pekiną su Vakarų pasauliu tvirtais bendradarbiavimo saitais, padedant šiai šaliai vystytis pagal vakarietišką modernizacijos modelį.** Kinijoje buvo diskutuojama dėl ekonominės politikos prioritetų, tačiau naujausios japoniškos įrangos ir technologijų priėmimas reiškė, kad valstybė aktyviai vykdo atsivėrimo išoriniam pasauliui politiką. Verta paminėti ir tai, kad tuo metu Japonijos visuomenės požiūris į Kiniją buvo itin pozityvus. Daugelis japonų norėjo prisidėti prie Kinijos modernizacijos, iš dalies jausdami poreikį atsilyginti už Antrojo pasaulinio karo padarinius. Be to, Japonijos politikoje ir versle buvo nemažai Kinijai palankių grupių, menančių dar šeštajame dešimtmetyje vystytus prekybinius ir kultūrinius mainus.³⁶

Abiejų šalių santykių pagerėjimas pasiekė apogėjų 1992 metų spalį, kai Kinijoje apsilankė Japonijos imperatorius. KKP tokio vizito aktyviai siekė dar aštuntajame dešimtmetyje. Savo ruožtu japonai tikėjosi, kad šis žingsnis padės užbaigti nesutarimus dėl istorijos interpretavimo. Tačiau atsitiko priešingai. 1993 m. Kinijos valstybės vadovo pareigas ėjęs Jiangas Zeminas, siekdamas užkirsti kelią 1989 m. vykusių Tiananmeno aikštės protestų pasikartojimui, sustiprino patriotinį švietimą. Dėl to **kinai vėl ėmė žymiai kritiškiau vertinti japonų vaidmenį per Antrąjį pasaulinį karą. Pekinas užėmė tvirtą poziciją, kad Japonija turi „pasimokyti iš istorijos ir nuoširdžiai atgailauti už savo agresyvius veiksmus“. Taigi Japonijos ir Kinijos santykiai pateko į užburtą ratą, kai kinų kritika japonams dėl to, kaip šie suvokia istorinius įvykius, skatina pastaruosius priešintis šiai kritikai.**³⁷

Atsižvelgiant į Japonijos ir Kinijos istorinių pasakojimų apie karą skirtumus, nenuostabu, kad abiejų šalių santykiuose vis daugėja įtampos. Atrodo mažai tikėtina, kad priešingi istoriniai naratyvai vėl taps neutralesni ir leis sušvelninti situaciją kaip pokariu.³⁸

Nuo 2000 m. abiejų šalių santykiai smarkiai pakito, nes atšilimo laikotarpiu sukurta bendradarbiavimo sistema užleido vietą vis intensyvesnei konkurencijai, kurią charakterizuoja teritoriniai konfliktai, istorinės kontroversijos, ekonominės bei karinės varžybos ir vis labiau išsiskiriančios regioninės tvarkos vizijos. Šie pokyčiai siejasi tiek su struktūriniais veiksniais, susijusiais su galios perėjimu, tiek abiejų šalių lyderių,

³⁵ Žr. 23 šaltinį.

³⁶ Ten pat.

³⁷ Ten pat.

³⁸ Žr. 18 šaltinį.

kurie nacionalistinius šūkius ir konkuravimą saugumo srityje iškėlė aukščiau už bendradarbiavimo plėtrą, sprendimais.³⁹

Kinijos kaip didžiosios valstybės iškilimas ir vis ryžtingesnė pozicija paaštrino geopolitinę konkurenciją. Tuo pačiu metu susilpnėjo stabilizuojantys veiksniai ekonomikos, politikos ir saugumo srityse, o dvišalės įtamos tapo vis akivaizdesnės.⁴⁰

Dabartinius Japonijos ir Kinijos santykius apibibrėžia geopolitinė konkurencija. Japonija laiko Kiniją kompromisų nepripažįstančia, revizionistine valstybe, siekiančia pakeisti JAV kaip dominuojantį hegemoną regione. Pekino požiūriu Japonija – pagrindinė JAV sąjungininkė Azijoje – užtikrina Jungtinių Valstijų karinį buvimą regione, taip pat japonų salų grandinė natūraliai riboja Kinijos prieigą prie Ramiojo vandenyno. Savąja Laisvo ir atviro Indijos ir Ramiojo vandenyno regiono strategija Japonija patvirtino savo regionines ambicijas ir aiškiai pasisakė prieš Kinijos agresyviuosius veiksmus, įskaitant veikimą Pietų Kinijos jūroje.⁴¹

Galima teigti, kad 1972–2000 m. laikotarpiu Kinija ir Japonija smarkiai išplėtė ekonominius ir kultūrinius ryšius, sukūrė intensyvią bendradarbiavimo ir abipusės naudos tinklą, dėl kurio abi šalys tapo viena kitai svarbiomis partnerėmis. Tačiau didėjanti tarpusavio priklausomybė nesibaigė politiniu susitaikymu ir nesustabdė periodiškai santykius trikdančių istorinių ginčų – tai paradoksas, kuris parodo esmines ekonominių ir kultūrinių ryšių kaip priemonės, padedančios įveikti istorines nuoskaudas ir kurti stabilius politinius santykius, ribas.

5. Teritorinės kinų pretenzijos Rytų Kinijos jūroje

Teritoriniai arba sienų tarp šalių klausimai – svarbus tarptautinių santykių aspektas. Valstybių konfrontacijos dėl teritorijų paprastai būna susiję su karais, kolonizacija ir kitais panašiais istoriniais įvykiais ar rašytiniuose šaltiniuose užfiksuotais faktais. Japonijos ir Kinijos ginčai dėl teritorijų tęsiasi dar nuo Antrojo pasaulinio karo ir per kelis pastaruosius dešimtmečius įgauna vis agresyvesnes išraiškas, į paviršių kyla pokariu „atidėti“ nesutarimai.

Aštriausi abipusiai teritoriniai ginčai kyla dėl penkių nedidelių Senkaku (Diaoyu) salų Rytų Kinijos jūroje. **Galima išskirti keturias pagrindines priežastis, dėl kurių kinams šios salos aktualios: (1) gamtinių išteklių poreikis, (2) su kinų tautos karo atmintimi susijusios istorinės trintys tarp Kinijos ir Japonijos, (3) salų ginčo kaip įrankio KKP vidinėse kovose dėl įtakos išnaudojimas, (4) minėto ginčo pasitelkimas KKP siekiant mobilizuoti nacionalistines nuotaikas visuomenėje.⁴²**

³⁹ Žr. 1 šaltinį.

⁴⁰ Fukuta, K., Sakaki, A. (2025 m. gruodžio 18 d.). The End of the Diplomatic Thaw between Japan and China. Prieiga per internetą: <https://www.swp-berlin.org/en/publication/the-end-of-the-diplomatic-thaw-between-japan-and-china>

⁴¹ Ten pat.

⁴² Sato, K. (2019 m. birželio 23 d.). The Senkaku Islands Dispute: Four Reasons of the Chinese Offensive - A Japanese View. Prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/24761028.2019.1626567#abstract>

Žvelgiant iš japonų perspektyvos, salos priklauso jiems, nes dar XIX a. pabaigoje Japonijos vyriausybė atliko tyrimą ir padarė išvadą, kas jos yra negyvenamos. 1895 m. Japonijos vyriausybė ministrų kabineto sprendimu prijungė salas prie Okinavos prefektūros. Be to, ir šios valstybės politikams svarbios bent trys iš anksčiau minėtų keturių priežasčių toliau eskaluoti ginčą – tai gamtinių išteklių alkis ir konflikto išnaudojimas politinėms kovoms ar nacionalinei visuomenės integracijai.⁴³

1951 m. rugsėjo 8 d. JAV ir 47 kitos šalys San Franciske pasirašė taikos sutartį su Japonija, oficialiai užbaigdamos Antrąjį pasaulinį karą. Japonija atsisakė visų pretenzijų į Korėją, Formosą (Taivaną), Pesakorų ir Spratlio salas. Apie **Senkaku (Diaoyu) salas sutartyje aiškiai nekalbama, tačiau būta nebylaus sutarimo, kad Japonija jas administruos kaip Okinavos prefektūros dalį. Šių dienų diskusijose dėl suvereniteto Rytų Kinijos jūroje vis dar ginčijamasi, ar po sutarties pasirašymo minėtos salos liko Okinavos dalimi, ar buvo perduotos Taivanui.**⁴⁴

Po 1968 m. ir 1969 m. atliktų išsamių geologinių tyrimų Jungtinių Tautų Azijos ir Tolimųjų Rytų ekonominė komisija paskelbė ataskaitą, kurioje teigiama, kad jūros dugne tarp Taivano ir Japonijos, Senkaku (Diaoyu) salų vandenyse, esama „didelių energijos atsargų“. Šis dokumentas yra vienas pirmųjų patikimų įrodymų, kad šioje vietovėje yra angliavandenilių išteklių. Jis atgaivino susidomėjimą regionu. **Anksčiau Japonijos pretenzijų į salas neginčijusi Kinija 1970 metų gegužę, po Japonijos, Pietų Korėjos ir Taivano derybų dėl bendrų energijos žvalgybų Rytų Kinijos jūroje pareiškė savo pretenzijas į jas.**⁴⁵

Pasirašius taikos sutartį 1978 m., Japonija ir Kinija šio teritorinio ginčo nusprendė neeskaluoti vardan abiem pusėms naudingo ekonominio bendradarbiavimo. Tačiau konfliktas dėl salų atsinaujino 2010 m. rugsėjo 7 d., kai netoli Senkaku (Diaoyu) salų kinų žvejybos laivas susidūrė su dviem Japonijos pakrančių apsaugos laivais, o japonai suėmė kinų įgulą. Pekinas, protestuodamas prieš šį veiksma, įvedė neoficialų retųjų žemės mineralų embargą ir suėmė keturis Japonijos verslininkus už įsibrovimą į Kinijos karinę bazę. Po dvi savaites augusios įtampos abi šalys susitarė paleisti viena kitos piliečius. Šis incidentas pabrėžė teritorinio ginčo sprendimo trapumą ir pakurstė diskusijas dėl Japonijos gebėjimo ginti savo interesus augančios Kinijos ekonominės ir karinės galios akivaizdoje.⁴⁶

Teritoriniai ginčai vėl įsiplieskė, kai 2012 m. rugsėjo 10 d. Japonijos premjero Yoshihiko Nodos vyriausybė pasirašė 26 milijonų JAV dolerių vertės kontraktą dėl trijų iš penkių ginčytinų Senkaku (Diaoyu) salų pirkimo iš privataus asmens Kunioki Kuriharos. Dar balandį Tokijo gubernatorius Shintaro Ishihara buvo paskelbęs apie ketinimą įsigyti salas, kad apsaugotų jų suverenumą. Japonija gynė šį sprendimą teigdama, kad jis buvo priimtas siekiant užkirsti kelią Kuriharai vystyti salose veiklas,

⁴³ Ten pat.

⁴⁴ Žr. 7 šaltinį.

⁴⁵ Ten pat.

⁴⁶ Ten pat.

tačiau šis pirkimas sukėlė itin piktą Pekino reakciją. Kelias savaites visoje Kinijoje vyko bene didžiausi nuo 1972-ųjų, kai buvo normalizuoti šių šalių santykiai, protestai prieš Japoniją. Tūkstančiai žmonių dalyvavo eitynėse, kurios buvo surengtos daugiau nei 85-iose miestuose. Šis lūžis turėjo ekonominių pasekmių Japonijai: jos įmonės Kinijoje pranešė apie didelius nuostolius, smarkiai sumažėjo oro susisiekimas tarp abiejų kaimynių. Tuomet Tarptautinio valiutų fondo vykdomosios direktorės pareigas ėjusi Christine Lagarde pavadino šias dvi šalis „pagrindiniais ekonomikos varikliais“, ragino jas „visapusiškai bendradarbiauti“ ir įspėjo, kad vykstantys protestai gali pakenkti pasaulio ekonomikai.⁴⁷

2012 m. vėl išrinkto ministro pirmininko Shinzo Abe kabinetas pirmą kartą per 11 metų padidino šalies gynybos biudžetą, patvirtindamas 2013-iems 0,8 proc. didesnę 51,7 mlrd. JAV dolerių gynybos paketą. Pakrančių apsaugos finansavimas padidintas 1,9 proc. Išlaidų kėlimas buvo susijęs su Abe administracijos siekiu stiprinti Japonijos jūrų pajėgas ir gebėjimus stebėti bei apsaugoti ginčytinas Senkaku (Diaoyu) salas. **2013 metų sausį premjeras Abe, siekdamas stiprinti ryšius su Pietryčių Azijos valstybių asociacijos šalimis, kurioms Kinija taip pat turi teritorinių pretenzijų Rytų Kinijos jūroje, lankėsi Vietname, Tailande ir Indonezijoje.**⁴⁸

2024 m. balandžio 28 d. Kinijos pakrančių apsauga užkirto kelią Japonijos laivams, kurie plukdė keletą šalies politikų, vykdžiusių inspektavimo misiją Rytų Kinijos jūroje. Kinijos diplomatai nurodė, kad šalies pakrančių apsauga ėmėsi „tam tikrų teisėsaugos priemonių“, taip pat pridūrė, kad KLR pateikė oficialų pareiškimą dėl Japonijos „pažeidimo ir provokacijos“, susijusį su ginčytinomis Senkaku (Diaoyu) salomis. Kinai primygtinai paragino japonus laikytis to, ką pavadino abiejų šalių pasiektu konsensusu, nutraukti politines provokacijas, incidentus vandenyse netoli salų ir viešosios nuomonės kurstymą. Pekinas paprašė Tokijo „grįžti į teisingą kelią, tinkamai tvarkytis su prieštaravimais ir skirtumais per dialogą ir konsultacijas, kad būtų išvengta tolesnio situacijos eskalavimo“.⁴⁹

Abi šalys sutarė, kad, atsižvelgiant į neišsprendžiamus ginčus ir nuolatinę trintį dėl salų, praktiniu prioritetu turi tapti krizės valdymo mechanizmas, skirtų užkirsti kelią incidentų eskalavimui ir peraugimui į rimtus konfliktus, sukūrimas ir palaikymas. Visgi paaiškėjo, kad tokie mechanizmai kylančių incidentų atveju yra labai riboto veiksmingumo.⁵⁰ **Japonijos žiniasklaidoje teigiama, kad šalis ne kartą bandė užmegzti ryšį su Kinijos pareigūnais, tačiau nesėkmingai. Japonų apžvalgininkai tai aiškina tuo, kad darbinio lygmeniu kinų pareigūnams trūksta galios priimti sprendimus.**⁵¹

Kinų ir japonų santykiai vėl nusmuko į žemumas po 2025 metų gruodžio 2 d. vandenyse netoli Senkaku (Diaoyu) salų įvykusio dar vieno incidento. Pekino teigimu, japonų žvejybos laivas neteisėtai įplaukė į ginčytinos teritorijos vandenį ir buvo išvartytas, o Tokijas tvirtina, kad sulaukė ir išvijo du Kinijos pakrančių

⁴⁷ Ten pat.

⁴⁸ Ten pat.

⁴⁹ Reuters. (2024 m. balandžio 28 d.). China confronts Japanese politicians in disputed East China Sea area. Prieiga per internetą: <https://www.voanews.com/a/china-confronts-japanese-politicians-in-disputed-east-china-sea-area-/7588259.html>

⁵⁰ Žr. 1 šaltinį.

⁵¹ Žr. 40 šaltinį.

apsaugos laivus, kai jie priartėjo prie Japonijos žvejybos laivo. Šaltiniuose rašoma, kad Kinijos laivai vis dažniau sukiojasi prie minėtų salų, matyt, norėdami išbandyti japonų ryžtą jas ginti. Pastaruosius kelis metus fiksuojami rekordiniai dienų, kai aptariamoje teritorijoje pastebimi kinų laivai, skaičiai.⁵²

Dabartinė Kinijos ir Japonijos diplomatinė krizė nėra tik dar vienas ciklinis nuolat „banguojančių“ santykių nuosmukis, o greičiau esminė transformacija, kurią lemia struktūriniai galios pokyčiai, neišspręstos istorinės nuoskaudos, stiprėjantis nacionalizmas ir strateginė konkurencija dėl Taivano bei regioninės tvarkos.

6. Japonijos ir Kinijos santykių paaštrėjimas 2025–2026 m.

Kinija ir Japonija patiria pavojingiausią diplomatinę krizę per pastarąjį dešimtmetį, kadangi didėjanti įtampa dėl Taivano sužlugdė viltis išlaikyti po pandemijos prasidėjusį dvišalių santykių atšilimą. 2023 m. panaikinus daugumą COVID-19 apribojimų atrodė, kad Pekino ir Tokijo santykiai pamažu gerėja. Tačiau iki 2025 m. pabaigos dėl serijos ginčų, ypač dėl vadinamojo „Taivano klausimo“, situacija ir vėl smarkiai komplikavosi.⁵³

Dvišalių santykių trapumas tapo ypač akivaizdus nuo 2025 m. spalio 21 d., kai Japonijos ministro pirmininko pareigas užėmė Takaichi – pirmoji moteris šiame poste. Iš pradžių abiejų valstybių vyriausybės pareiškė norą bendradarbiauti: Takaichi ir Kinijos prezidentas Xi susitiko daugiašalio aukščiausiojo lygio forumo metu ir pakartojo siekį kurti „abipusiškai naudingus santykius, grindžiamus bendrais strateginiais interesais“ – šis šūkis, vartojamas nuo 2007 m., dabar skamba gana tuščiai. **Takaichi susitikimą išnaudojo, kad iškeltų Japonijos saugumo klausimus, įskaitant Kinijos veiklą Rytų Kinijos jūroje.**⁵⁴

Karingas dabartinės Japonijos premjerės nusiteikimas – jokia staigmena. Takaichi dar 2025 m. spalio 28 d., prabėgus vos keletui dienų po jos inauguracijos, susitiko su JAV prezidentu Donaldu Trumpu. Ministrė pirmininkė pažadėjo „naują Japonijos ir JAV aljanso aukso amžių“ ir įsipareigojo „toliau stiprinti atgrasymo ir reagavimo pajėgumus“. Tai buvo pasakyta po jos itin ambicingų pareiškimų dėl **Japonijos gynybos išlaidų padidinimo iki 2 proc. bendrojo vidaus produkto (BVP) 2026 m. – dvejais metais anksčiau nei planuota. Taip pat pažadėta paspartinti trijų pagrindinių nacionalinio saugumo dokumentų, kurie jau buvo atnaujinti vos prieš trejus metus, peržiūrą.**⁵⁵

Tačiau kai kurie analitikai tokias premjerės ambicijas vertina atsargiai, nes **Japonijos skolos ir BVP santykis jau dabar yra didžiausias tarp išsivysčiusių ekonomikų – apie 240 procentų.** Be to, į eilę dėl

⁵² Butler, G. (2025 m. gruodžio 2 d.). Chinese and Japanese boats face off near disputed islands as feud worsens. Prieiga per internetą: <https://www.bbc.com/news/articles/crk7xjpv8gmo>

⁵³ Dragos, A., I. (2025 m. lapkričio 29 d.). From Partners to Rivals: Why China-Japan Relations Are Spiraling. Prieiga per internetą: <https://modern.diplomacy.eu/2025/11/29/from-partners-to-rivals-why-china-japan-relations-are-spiraling/>

⁵⁴ Žr. 40 šaltinį.

⁵⁵ Johnstone, C., B., Liff, A., P. (2025 m. gruodžio 17 d.). Japan's Present and Future National Security Strategy: Five Key Challenges to Watch. Prieiga per internetą: <https://www.csis.org/analysis/japans-present-and-future-national-security-strategy-five-key-challenges-watch>

politinių lyderių dėmesio rikiuojasi daugybė kitų svarbių šalies reikalų. Fiskaliniai ir politiniai apribojimai, susiję su tolesniu gynybos išlaidų augimu, yra labai realūs.⁵⁶

Dabartinis Kinijos ir Japonijos diplomatinis konfliktas prasidėjo pernai lapkričio 7 d., kai Takaichi, atsakydama į klausimus per biudžeto komiteto posėdį Japonijos parlamento žemuosiuose rūmuose, **pareiškė, kad Kinijos karinės jėgos panaudojimas prieš Taivaną, įskaitant tokį scenarijų kaip jūrų blokada, reikštų „grėsmę keliančią situaciją“, į kurią Japonija turėtų reaguoti.**⁵⁷

Kaip žinia, Taivano sala yra nepakeičiamas strateginis objektas abiem šalims. Kinijai Taivas yra nacionalinio vieningumo branduolys. Tekančios Saulės šalyje atskiro ir demokratinio Taivano saugumas dabar aiškiai siejamas su pačios Japonijos gynyba. **Tokio ilgalaikė strateginės dviprasmybės politika Taivano klausimu buvo panaši į Jungtinių Valstijų, bet su Takaichi atėjimu jos kryptis ima keistis.** Taipėjaus valdžios institucijos viešai parėmė Japoniją, ragindamos Kiniją elgtis santūriai ir pabrėždamos, kad invazija į konfliktą įtrauktų sąjungininkus, įskaitant Japoniją ir JAV.⁵⁸

Tačiau šiuo metu Taivane opozicijoje esančios Gomindano (KMT) partijos atstovai nebuvo tokie palankūs Japonijos premjerės politinei retorikai. Pavyzdžiui, buvęs Taivano prezidentas ir KMT pirmininkas Ma Ying-jeou jos komentarus pavadino „neatsargiais“. Ma teigė, kad Japonijos ministrė pirmininkė nutraukė savo pirmtakų vykdytą nuosaikią diplomatiją ir kritikavo ją už dešiniojo sparno militaristinio kurso atgaivinimą Japonijoje. Ma apibūdino santykius tarp Kinijos ir Taivano kaip „vidaus reikalą“, į kurį Japonija neturėtų kištis.⁵⁹

Platesne prasme, Takaichi komentarai interpretuojami atsižvelgiant į tradicinį Taivano politinį diskursą, vertinantį potencialių sąjungininkų įsikišimą žemyninės Kinijos įsiveržimo į salą atveju. Šie vertinimai yra pasiskirstę pagal politines linijas. Takaichi Japonijoje daugiausia laikoma buvusio premjero Abe (pirmininkavo 2006–2007 m. ir 2012–2020 m.) įpėdine (jis buvo populiarus ir Taivane tarp dabartinės valdančiosios Demokratinės pažangos partijos („žaliosios stovyklos“) atstovų dėl savo atviros paramos Taiwanui). Kinijos pastangos Takaichi pulti ir diskredituoti greičiausiai padidins jos populiarumą Taivane. Kita vertus, opozicijos KMT („mėlynosios stovyklos“) rėmėjai greičiausiai vaizduos Japonijos premjerę kaip karo kurstytoją.⁶⁰

Kaip ir buvo galima tikėtis, Pekino reakcija į tokį Takaichi „akiplėšišumą“ buvo greita ir itin aštri. Dar lapkričio 8 d. Kinijos generalinis konsulas Osakoje Xue Jian platformoje X paskelbtame įrašė paminėjo

⁵⁶ Ten pat.

⁵⁷ Dotson, J. (2025 m. gruodžio 1 d.). The PRC's Diplomatic Offensive Against Japan Over Taiwan. Prieiga per internetą: <https://globaltaiwan.org/2025/12/the-prcs-diplomatic-offensive-against-japan-over-taiwan/>

⁵⁸ Žr. 53 šaltinį.

⁵⁹ Hioe, B. (2025 m. gruodžio 2 d.). How Taiwan Views the China-Japan Spat. Prieiga per internetą: <https://thediplomat.com/2025/12/how-taiwan-views-the-china-japan-spat/>

⁶⁰ Ten pat.

Takaichi komentarus ir pareiškė, kad „purvina galva, kuri į viską kišasi neatsargiai, turi būti nukirsta be jokių dvejonų“.⁶¹

Nors šis provokuojantis įrašas buvo pašalintas, po jo oficialūs Kinijos šaltiniai pradėjo ilgalaikę Takaichi pasmerkimo kampaniją. Kinijos diplomatijos puolimas prieš Japoniją yra stulbinantis net pagal agresyvių „vilko kario“ diplomatijos, praktikuojamos Xi Jinpingo valdymo eroje, standartus. **KPP vadovybė aiškiai nusprendė imtis griežtų diplomatinių, ekonominių ir karinio bauginimo priemonių, kad atgrasytų Japoniją nuo tolesnių žingsnių remiant Taivaną ir nusiųstų įspėjimą kitoms regiono vyriausybėms.**⁶²

Tęsdama savo atgrasymo kampaniją, Kinija išsikvietė Japonijos ambasadorių, protestuodama kreipėsi į Jungtines Tautas, atnaujino draudimą importuoti jūros gėrybes iš Japonijos, išleido kelionių įspėjimus Kinijos piliečiams akcentuodama jų saugumą, atšaukė skrydžius ir kultūrinius renginius bei sustiprino pakrančių apsaugos patruliavimą aplink ginčytinas Senkaku (Diaoyu) salas.⁶³

Diplomatinė Kinijos ir Japonijos konfrontacija perėjo ir į karinę sferą. Tokijas gruodžio 6 d. pranešė, kad kinų naikintuvai „J-15“, esantys tarptautinėje oro erdvėje netoli Japonijos Okinavos salų, nukreipė ugnies valdymo radarus į japonų naikintuvus „F-15“ – tai pavojingas žingsnis, kai ginklai nutaikomi į oponentą. Pekinas savo ruožtu apkaltino Tokiją, kad šis trukdo kinų pajėgoms vykdyti įprastas karines pratybas ir mokymus.⁶⁴

Kalbant apie ekonominio bendradarbiavimo dėmenį, abipusiai santykiai įgauna papildomų niuansų, nes abiejų šalių ekonomikos itin glaudžiai susietos. Kinijos užsienio reikalų ministerijos duomenimis, Japonija yra trečia pagal dydį Kinijos prekybos partnerė, o Kinija yra didžiausia Japonijos prekybos partnerė. KKP išmoko 2012 m. vykusio kivirčo dėl ginčytinų Senkaku salų pamokas, kai nacionalistinio įkarščio apimti kinai protestuodami ėmė niokoti šalyje esančių Japonijos kompanijų turtą. **Šį kartą Pekinas supranta, kad nacionalizmo kurstymas yra dviašmenis kardas, galintis pridaryti didelės žalos, ir ypač tada, kai pačios Kinijos ekonominė situacija yra sudėtinga.** Tapatybės atskleisti nepanorėjęs Kinijos ekonomikos departamento pareigūnas leidiniui „South China Morning Post“ patvirtino, kad „Pekinas tapo atsargesnis sprendamas išorinius konfliktus, vengia nacionalizmo kurstymo iki nekontroliuojamo lygio“.⁶⁵

Sourabhas Gupta, vyresnysis mokslo darbuotojas Kinijos ir Amerikos studijų institute Vašingtone teigė, kad Pekinas „bandė žaisti abiem frontais“ – retoriškai kritikuoti Japoniją ir bausti ją ekonominėmis

⁶¹ BBC. (2025 m. lapkričio 10 d.). Briefing: Chinese diplomat's 'beheading' post sparks Japan protest. Prieiga per internetą: <https://monitoring.bbc.co.uk/product/b0004wto>

⁶² Žr. 57 šaltinį.

⁶³ Caiin, J. (2026 m. sausio 4 d.). Why China is turning down the nationalist heat in its row with Japan. Prieiga per internetą: <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3338502/why-china-turning-down-nationalist-heat-its-row-japan>

⁶⁴ Hyeon-Choi, S. (2026 m. sausio 6 d.). China-Japan military tensions: what lies ahead in 2026. Prieiga per internetą: https://www.scmp.com/news/china/military/article/3338769/china-japan-military-tensions-what-lies-ahead-2026?module=perpetual_scroll_0&pgtype=article

⁶⁵ Žr. 63 šaltinį.

priemonėmis turizmo bei jūros gėrybių importo srityse, bet kartu siekė ir apsaugoti nuo atoveiksmio, „tyliai nuramindamas Japonijos įmones Kinijoje“. ⁶⁶

Tačiau Kinijos spaudimas Japonijai atsisuko prieš ją pačią. Takaichi sprendimas surengti priešlaikinius rinkimus vos po kelių mėnesių nuo jos kadencijos pradžios davė milžiniškų dividendų, kadangi premjerės atstovaujama Liberaldemokratų partija (LDP) visiškai perėmė parlamentą. Partija užsitikrino absoliučią daugumą, suteikdama Takaichi puikią galimybę įgyvendinti politikos darbotvarkę. ⁶⁷

Šiai partijai tai buvo didžiausias rinkimų poslinkis nuo tada, kai ji, vadovaujama premjero Abe, 2012 m. atkovojo valdžią iš Japonijos demokratų partijos. 2024 m. parlamento žemųjų rūmų rinkimuose 191 vietą laimėjusi LDP šių metų vasario 8 d. balsavime pasididino mandatų skaičių iki 316. **Tai suteikia partijai dviejų trečdalių balsų daugumą, reikalingą bet kokių aukštųjų rūmų sprendimų panaikinimui.** ⁶⁸

Kinijos bandymas daryti spaudimą Takaichi, siekiant priversti premjerę pakeisti poziciją po precedento neturinčių jos pareiškimų, kad Japonija gali kariniu būdu įsikišti į Taivano krizę, akivaizdžiai žlugo. Rinkėjai, nesibaimindami atsakomųjų ekonominių Kinijos priemonių už minėtus pareiškimus, pritarė nepalenkiamai premjerės pozicijai Pekino atžvilgiu. ⁶⁹

Anglijos Varviko universiteto (angl. *University of Warwick*) tarptautinės politikos ir japonistikos profesorius Christopheris Hughesas, komentuodamas situaciją teigė, kad „Kinijos taktika iki šiol buvo nesėkminga arba, tiesą sakant, atsisuko prieš ją pačią, nes Japonijos rinkėjai pritarė Takaichi pasiryžimui atsilaikyti prieš Kinijos spaudimą“. ⁷⁰

Kinijai (ir iš dalies Pietų Korėjai) kelia nerimą, kad po istorinės pergalės Takaichi spaudos konferencijoje **pareiškė ketinanti įvykdyti savo pažadą peržiūrėti 9 straipsnį – Japonijos Konstitucijos karo atsisakymo išlygą – ir įvesti nepaprastosios padėties nuostatas.** Ji pažymėjo: „Mes paspartinsime trijų nacionalinio saugumo dokumentų peržiūrą, kad iš esmės sustiprintume savo nacionalinio saugumo politiką. Taip pat bandysime peržiūrėti Konstituciją.“ Siekdama padaryti Japoniją „stiprią ir klestinčią“, Takaichi pažadėjo didinti metinį gynybos biudžetą, panaikinti ginklų eksporto apribojimus ir priimti šnipinėjimo prevencijos įstatymą. ⁷¹

Japonija pastaraisiais metais įgyvendino esmines saugumo reformas. Nuo 2022 iki 2025 m. gynybos išlaidos padidėjo nuo 35 mlrd. iki 56 mlrd. JAV dolerių. Pietvakarių salose buvo išplėsta kariuomenės ir

⁶⁶ Ten pat.

⁶⁷ Bosack, M., M. (2026 m. vasario 9 d.). Five key takeaways from Takaichi's landslide victory. Prieiga per internetą: <https://www.japantimes.co.jp/commentary/2026/02/09/japan/takaichi-victory-takeaways/>

⁶⁸ Ten pat.

⁶⁹ Johnson, J. Landslide election victory lets Takaichi confront China on her terms. Prieiga per internetą: <https://www.japantimes.co.jp/news/2026/02/10/japan/politics/china-japan-relations-election/>

⁷⁰ Ten pat.

⁷¹ Lee, Y. (2026 m. vasario 13 d.). Takaichi's Landslide Victory Draws Mixed Responses in South Korea. Prieiga per internetą: <https://thediplomat.com/2026/02/takaichis-landslide-victory-draws-mixed-responses-in-south-korea/>

pakrančių apsaugos tarnybos veikla. Modernizuotos bazės salose netoli Taivano, dislokuotos priešlaivinės ir priešlėktuvinės raketos, sustiprintos oro gynybos sistemos. Planuojama iki 2026 metų kovo Kiusiū (Kyūshū) saloje įdiegti 12 tolimojo nuotolio tipo raketų, kurios taps „atsakomųjų smūgių pajėgumų“, leidžiančių vykdyti ribotus smūgius į priešų taikinius, dalimi. **Toks Japonijos pasirengimas, kartu su JAV pajėgumais, padeda atgrasyti ir nuo puolimo prieš Taivaną, nes gali apriboti Kinijos galimybes operatyviai veikti regione ir mažina greitos pergalės perspektyvas.**⁷²

Ministrė pirmininkė Takaichi taip pat remia „laisvą bei atvirą Indijos–Ramiojo vandenyno regioną“ ir bendradarbiavimą per vadinamojo Ketverto (angl. *The Quad*) aljansą (Japonija, Australija, Indija ir JAV). Tai strategijos, siekiant atsverti Kinijos įtaką, elementai. Tačiau tarptautinėje aplinkoje, kurioje JAV ir Kinijos konkurencija jau pakenkė taisyklėmis grindžiamai tarptautinei tvarkai, minėto aljanso reikšmė (ypač turint omenyje neprognozuojamą Trumpo politiką) gali gerokai sumažėti. Japonija, Australija ir Indija turėtų gilinti bendradarbiavimą, remdamosi vidutinės galios šalių darbotvarkės nustatymo perspektyva.⁷³

Jiao Tong universiteto Japonijos studijų centro eksperto dr. Zhengo Zhihua nuomone, Japonijos pastangos stiprinti atgrasymo priemones ir griežtinti aljanso su JAV koordinavimą Tokijoje vertinamos kaip gynybinė reakcija į blogėjančią saugumo aplinką regione. Kinai į tai atsako intensyvesne karinio jūrų laivyno ir oro pajėgų veikla Rytų Kinijos jūroje. Savo ruožtu japonai, atsižvelgdami į šias operacijas, pateisina didesnes gynybos išlaidas, naujus dislokavimus ir operatyvinių koncepcijų plėtrą. **Abi pusės tvirtina, kad laikosi santūrumo, tačiau kiekvienas eskalavimo žingsnis sustiprina kitos pusės nepasitikėjimą.**⁷⁴

Minėtas ekspertas taip pat tvirtina, kad Japonijos rinkimai pakeitė Tokijo vidaus politikos išskaičiavimus ir padidino įtampas regione. Ar ši nauja konfigūracija įsuks saugumo stiprinimo varžybų su Kinija spiralę, priklausys ne tiek nuo Takaichi rinkimų kampanijos retorikos, kiek nuo kasdienių sprendimų.⁷⁵

7. Apibendrinimas ir akcentai, į ką atkreipti dėmesį ateityje

Japonijos ir Kinijos santykius nulemia keturi pagrindiniai faktoriai: istorija ir ją interpretuojantys naratyvai, abipusės teritorinės pretenzijos dėl salų Rytų Kinijos jūroje, Taivano klausimas bei ekonominis ir kultūrinis bendradarbiavimas.

Imperinės Japonijos agresijos prieš Kiniją pradžia galima laikyti 1931-uosius. Nuo tada japonai ėmė vis nirtingiau skverbtis į Kinijos Respublikai priklausiusį Mandžiūrijos regioną. Antrojo pasaulinio karo

⁷² Žr. 1 šaltinį.

⁷³ Soeya, Y. (2026 m. vasario 12 d.) The public anxiety behind Sanae Takaichi's landslide win. Prieiga per internetą: <https://asialink.unimelb.edu.au/diplomacy/insights/public-anxiety-behind-sanae-takaichis-landslide-win/>

⁷⁴ Zheng, Z. (2026 m. vasario 12 d.). How Takaichi's landslide victory will reshape China-Japan security. Prieiga per internetą: <https://www.scmp.com/opinion/asia-opinion/article/3343001/how-takaichis-landslide-victory-will-reshape-china-japan-security>

⁷⁵ Ten pat.

laikotarpiu, kuris Azijoje apėmė 1937–1945 m., Japonija įvykdė daugybę karo nusikaltimų prieš kinų tautą, įskaitant 1937 metų gruodį prasidėjusias Nankino skerdynes, kurių metu nužudyta apie 300 000 civilių.

Dėl 1945 metų rugpjūtį įvykusios Japonijos kapituliacijos, kurią paskatino ne Kinijos karinė pergalė, o Sovietų Sąjungos įsitraukimas į karą ir JAV atominiai bombardavimai, sudarė aplinkybės atsirasti skirtingiems nacionaliniams karo naratyvams – kinai akcentavo savo kančias ir pasipriešinimą, o japonai sutelkė dėmesį į atominės bombos aukas ir stengėsi nutylėti arba sumenkinti agresiją prieš Kiniją, taip kurdami atminties spragas ir prieštarigus aiškinimus, kurie ir toliau trukdo abiem šalims susitaikyti. Karo pabaigos įvykiai turėjo įtakos tam, kaip jis prisimenamas.

Oficialūs Japonijos ir Kinijos diplomatiniai ryšiai atkurti ir sureguliuoti tik 1972 m. santykių normalizavimo ir 1978 m. taikos sutartimis, kurių kontekste nuspręsta „atidėti“ teritorinį ginčą dėl Senkaku (Diaoyu) salų. Užuoat išsprendusios sudėtingą suvereniteto ginčą, abi pusės sutiko šio klausimo neeskaluoti, nors susitarimą interpretavo skirtingai: japonai galiausiai pareiškė, kad jo nėra nebuvo, o kinai tvirtino, kad buvo aiškus abipusis sutarimas. Tokia nuostata leido laikinai normalizuoti santykius, bet užprogramavo būsimus konfliktus, kurie įsiplieskė, vos kiti veiksniai paskatintų kurią nors vyriausybę pareikšti teritorines pretenzijas. Panašiai buvo nuspręsta atidėti Taivano klausimą. Japonai pareiškė, kad „supranta ir gerbia“ kaimynų pretenzijas į Taivaną, o ne su jomis „sutinka“ ar jas „pripažįsta“. Tai atspindėjo Japonijos norą išlaikyti praktinius ryšius su Taipėjumi, kartu patenkinant Pekino reikalavimą laikytis „vienos Kinijos“ principo.

1972–2000 m. Kinija ir Japonija smarkiai išplėtė ekonominius ir kultūrinius ryšius, sukūrė intensyvių bendradarbiavimo ir abipusės naudos tinklą, dėl kurio abi šalys tapo viena kitai svarbios partnerės. Tačiau gilėjanti tarpusavio priklausomybė nesibaigė politiniu susitaikymu ir nesustabdė santykius vis sujaukiančių istorinių ginčų. Tai reiškia, kad ekonominiai ir kultūriniai ryšiai kaip priemonė, padedanti įveikti istorines nuoskaudas ir kurti stabilius politinius santykius, yra iš esmės ribota.

Nuo 2025 m. pabaigos abi valstybės vėl išgyvena diplomatinę krizę. Dvišalių santykių trapumas tapo ypač akivaizdus nuo 2025 m. spalio 21 d., kai Japonijos ministre pirmininke tapo Takaichi, kuri Kinijos atžvilgiu laikosi „kietos rankos“ politikos, taip pat siekia įvykdyti rinkiminį pažadą peržiūrėti 9-ąjį straipsnį – Japonijos Konstitucijos karo atsisakymo išlygą – ir įvesti nepaprastosios padėties nuostatas. Be to, premjerė pažadėjo 2026 m. padidinti Japonijos gynybos išlaidas iki 2 proc. BVP. Bendrąja prasme, Japonija kartu su sąjungininkais bando atsverti augančią Kinijos karinę galią ir įtaką regione.

Akcentai, į ką atkreipti dėmesį ateityje.

- Kelių dešimtmečių Kinijos ir Japonijos santykių dinamikos analizė patvirtina, kad lyderiai, priimdami politinius sprendimus, turėtų labiau atsižvelgti į ilgalaikius nacionalinius interesus, o ne trumpalaikius

išskaičiavimus. Būtina puoselėti strateginę valstybės ir jos tarptautinių santykių viziją, apimančią ne tik esamas krizes, bet ir galimus ateities scenarijus. Taip pat labai svarbu ugdyti komunikacinius įgūdžius, leidžiančius paaiškinti sudėtingus klausimus vidaus auditorijai.

- Svarbu skatinti tarptautinių santykių ekspertus, analitikus ir akademinės bendruomenės atstovus toliau stebėti situaciją Azijos regione ir rengti išsamius tyrimus, padedančius suprasti Japonijos ir Kinijos santykių raidą, taip pat teikti realistišku vertinimu pagrįstas rekomendacijas, kurios pravestų palaikant ryšius su minėtomis valstybėmis.
- Tarptautiniu mastu vertėtų skatinti krizių prevencijos ir valdymo mechanizmų tobulinimą bei pastangas palengvinti Japonijos ir Kinijos diplomatinės krizės deeskalaciją pasitelkiant institucines sistemas. Svarbu diplomatiniais kanalais nuolatos akcentuoti, kad regioninis stabilumas daro įtaką pasauliniams interesams.